

בראשית פרק לג: פגישת יעקב ועשו

מבוא

בפרק לב למדנו שיעקב מצידו מתכוון לכל אפשרות לקראת המפגש עם עשו - דורון (פיוס), תפילה ומלחמה. בפרק לג מתואר המפגש עצמו ובו מתברר כיצד למעשה פעלו יעקב ועשו.

שאלות מכוונות למידה

- א. מדוע יעקב מחלק את משפחתו?
- ב. מה מטרת פעולותיו של יעקב במפגש עם עשו?
- ג. מה מטרת פעולותיו של עשו במפגש עם יעקב?
- ד. מדוע יעקב מסרב להצעה של עשו?

הכנות אחרונות של יעקב לקראת המפגש

יעקב מחלק את משפחתו

בראשית לג

- (א) וַיֵּשָׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֹשֹׂו בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ וַיַּחֲצֵ אֶת הַיְלָדִים עַל לֶאֱהָ וְעַל רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׂפָחוֹת:
- (ב) וַיִּשָּׂם אֶת הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רִאשֹׁנָה וְאֶת לֶאֱהָ וְיְלָדֶיהָ אַחֲרָיִם וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם:
- (ג) וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שָׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו:

בפרק לב מסופר על יעקב - "ויחצץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקור והגמלים לשני מחנות" (לב, ח), והנה ברגע באחרון לפני המפגש מסופר כאן שוב על יעקב "ויחצץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות" (לג, א). מכאן למדנו שיעקב לא פיזר את נשיו ובניו בין שני המחנות אלא את כל בני משפחתו השאיר איתו במחנה האחד (דעת מקרא).

רז"ק בראשית לג

- (א) ויחצץ - חלקם על האמהות, כי כל אחת תהמה יותר על בניה, ואם תוכל תצילם ואם לא, תבכה ותבקש עליהם.
- (ב) וישם - האחרון אחרון חביב, אולי ינוח כעסו בהריגת הראשונים ויניח האחרונים.
- (ג) והוא עבר לפניהם - כרחם אב על בנים, ויגע בו ולא יגע בהם, ויניח הבנים או ילחם עליהם הוא ועבדיו אם לא יקבל פיוסו.

1. עיין בפסוקים א-ג, והרד"ק, וענה:

- א. "ויחצץ", לכמה קבוצות יעקב חצה את נשותיו וילדיו? ואת מי הוא שם בכל קבוצה?
- ב. לפי הרד"ק, מדוע יעקב הצמיד לכל אם את ילדיה?
- ג. לפי הרד"ק, לפי איזה סדר הוא סידר את נשותיו וילדיו, ומה הטעם לסדר הזה?
- ד. מה הפירוש "והוא עבר לפניהם"?

פגישת יעקב ועשו

עשו	יעקב
<p>(ד) וַיִּרַץ עֶשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיִּחַבְקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צְוָאָרוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ</p> <p style="text-align: right;">וַיִּבְכוּ:</p> <p>(ה) וַיִּשָּׂא אֶת עֵינָיו וַיִּרְא אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הַיְלָדִים</p> <p style="text-align: right;">וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָּדָ?</p> <p>(ח) וַיֹּאמֶר מִי לָדָ כָּל הַמַּחְנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי?</p> <p>(ט) וַיֹּאמֶר עֶשָׂו יֵשׁ לִי רֵב אַחִי יֵהִי לָדָ אֲשֶׁר לָדָ:</p> <p>(יא) ...וַיִּקַּח: (יב) וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכְּה וְנִלְכְּה לָנֶגְדָדָ:</p> <p>(טו) וַיֹּאמֶר עֶשָׂו אֲצִיגָה נָא עִמָּדָ מִן הָעַם אֲשֶׁר אֵתִי</p> <p>(טז) וַיִּשָּׂב בַּיּוֹם הַהוּא עֶשָׂו לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה:</p>	<p>(א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה עֶשָׂו בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ</p> <p>(ג) ...וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו:</p> <p>(ה) ...וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר חֲנוּ אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ:</p> <p>(ו) וַתִּגָּשׁן הַשְּׂפָחוֹת הַנָּה וַיִּלְדִּיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוֶינן:</p> <p>(ז) וַתִּגַּשׁ גַּם לָאָה וַיִּלְדֶּיהָ וַיִּשְׁתַּחוּ וְאַחַר נָגַשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחוּ:</p> <p>(ח) ...וַיֹּאמֶר לְמִצָּא חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי:</p> <p>(י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל נָא אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחָתָ מִנְּחִיתִי מִיָּדֶיךָ עַל כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ כִּי רָאִיתָ פָּנַי אֱלֹהִים וַתִּרְצָנִי: (יא) קַח נָא אֶת בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לָדָ כִּי חֲנוּי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ לִי כָל וַיִּפְצַר בּוֹ</p> <p>(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנָי יָדַע כִּי הַיְלָדִים רַכִּים וְהַצֹּאן וְהַבְּקָר עֹלוֹת עָלַי וְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד וּמָתוּ כָּל הַצֹּאן: (יד) יַעֲבֹר נָא אֲדֹנָי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וְאֲנִי אֲתַנְהֵלָה לְאִטִּי לְרֹגֶל הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר לִפְנֵי וְלָרֹגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדֹנָי שְׁעִירָה:</p> <p>(טו) ...וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי:</p>

המעשים - במפגש בין יעקב לעשו

- יעקב - משתחוה בפני עשו שבע פעמים ולאחריו אנשי ביתו.
- עשו - עשו רץ, מחבק, נופל על צווארו של יעקב, מנשק לו.
- בתחילת המפגש יעקב נוהג כבוד בעשו (משתחוה) עשו לעומתו מביע רגשות (רץ, מחבק מנשק)
- בסוף שני האחים בוכים בזמן המפגש.
- בסוף המפגש, עשו נאות לקחת את מנחתו של יעקב. יעקב מסרב להצעותיו השונות של עשו.

הדו שיח - במפגש בין יעקב לעשו

- עשו הוא הדובר הראשון ולאורך המפגש הוא קובע את נושאי השיחה. עם זאת דבריו של עשו קצרים ויעקב הוא הדובר המרכזי והדבר מתבטא ותשובותיו ארוכות.
- עשו מציג ארבעה נושאי שיחה הפותחים ב"וַיֹּאמֶר": (1) ההיכרות עם המשפחה (2) פשר המנחה של יעקב (3) המשך הקשר בינו לבין יעקב (4) הצעת ליווי ושמירה מתוך האנשים עמם עשו מגיע למפגש.
- כיוניים: במהלך הדו שיח - עשו משתמש בכינוי 'אחי' לגבי יעקב (פס' ט), ואילו יעקב מכנה את עצמו 'עבד' ואת עשו 'אדוני'. מחוץ לדו-שיח, יעקב רואה את עשו כאח (כמו בפסוק ג).
- יעקב מרבה להשתמש בשם ה' (פס' ה, י, יא), ולעומתו עשו לא משתמש בכלל בשם ה'.

מטרת פעולותיו של יעקב במפגש עם עשו

רמב"ן פרק לב, ה

כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב - ...ודע כי כל הכבוד הזה שהיה יעקב עושה לאחיו בפחדתו, לאמר "אדני" ו"עבדך", בעבור כי המנהג בצעיר לתת מעלה וכבוד אל הבכור כאלו הוא אביו... והנה יעקב לקח בכורתו וברכתו, ועשו שוטם אותו עליהם, ועתה היה מראה לו כאלו אין המכירה ההיא אצלו כלום, וכי הוא נוהג בו כבכור ואב, להוציא המשטמה מלבו.

2. לפי מה שלמדנו עד כה ודברי הרמב"ן בפרק לב, ענה על השאלות הבאות:

- א. מה הן שלוש הפעולות שיעקב עושה כלפי עשיו, שמורות על כניעה והתרפסות? (שלושה דברים)
- ב. לפי הרמב"ן, מה הייתה מטרת פעולותיו וסגנון לשונו של יעקב כלפי עשו? ומדוע הוא פעל כך?

מטרת פעולותיו של עשו במפגש עם יעקב

פעולותיו של יעקב לפני הפגישה ובפגישה עצמה, מעוררות שתי שאלות:

- (א) מה הייתה התוכנית של עשו מלכתחילה, להילחם או להתפייס?
- (ב) בסוף, בפגישה עצמה עשו מתפייס. האם עשו באמת התפייס וסלח ליעקב, או למרות הפיוס עדין שמר טינה ליעקב? נבחן שאלות אילו לאור הפסוקים ולאור הפירושים השונים בדברי רש"י.

בראשית לג, ד

וַיֵּרָץ עֵשָׂו לִקְרַאתוֹ וַיִּחַבְקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ:

רש"י

ויחבקהו - נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחואות הללו.

וישקהו - נקוד עליו, ויש חולקין בדבר בברייתא דספרי (ספ"ב סט): יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו; אמר רבי שמעון בן יוחי: והלכה היא: בידוע ששונא עשו ליעקב, אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

3. לפי מה שלמדנו עד כה, ודברי רש"י, ענה על השאלות הבאות:

- א. (1) לפי רש"י ד"ה "ויחבקהו", מה הייתה התוכנית של עשו מלכתחילה, להילחם או להתפייס? הבא ראיה מן הפסוקים לפירוש של רש"י.
- (2) מה גרם לעשו לשנות את הכוונה הראשונית שלו?
- ב. עיין בשתי הדעות שרש"י מצטט מהמדרש בד"ה וישקהו, וענה:
  - (1) לפי שתי הדעות, האם עשיו התפייס ומחל לחלוטין ליעקב? ומה ההבדל בין שתי הדעות?
  - (2) על מה מבססות, שתי הדעות במדרש את שיטותיהם?

הצעתו האחרונה של עשו ליעקב

בראשית לג

(יב) וַיֹּאמֶר (עשו) נְסַעָה וְנִלְכָּה וְאֵלְכָה לְנִגְדְּךָ :

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנָי יְדַע כִּי הִילָדִים רַבִּים וְהִצָּאן וְהִבָּקֶר עֲלוֹת עָלַי וּדְפָקוּם יוֹם אֶחָד וְמָתוּ כָּל הַצֹּאן :

(יד) יַעֲבֹר נָא אֲדֹנָי לְפָנַי עֲבָדוּ

וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי לְרִגְלֵי הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר לְפָנָי וּלְרִגְלֵי הִילָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדֹנָי שְׁעִירָה :

(טו) וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֲצִיגָה נָא עִמָּךְ מִן הָעֵם אֲשֶׁר אֵתִי וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינַי אֲדֹנָי :

(טז) וַיָּשָׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֲשׂו לְדָרְכּוֹ שְׁעִירָה :

(יז) וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה...

4. עיין בפסוקים יב-יד, וענה :

א. מה מציע עשיו ליעקב?

ב. כיצד מנמק יעקב את הסירוב שלו להצעה של עשו?

אברבנאל בראשית לג, טו

אציגה נא עמך מן העם אשר אתי - והנה עשו, כשיעקב לא חפץ בחברתו אמר לו "אציגה נא עמך מן העם אשר אתי" ר"ל שיחלק מאנשיו שילכו עם יעקב לשמירתו, ויעקב השיבו "למה זה אמצא חן בעיני אדוני... שהייתה כוונת יעקב שלא היה צריך לשמירה כי בהיותו מוצא חן בעיניו לא יישאר לו בעולם אויב ושונא לשיצטרך אנשים להישמר ממנו, ועל זה אמר למה זה תשלח אנשיך עמי לשמור אותי, כיון שאמצא חן בעיני אדוני כי בהיותו בשלום עמו לא אירא "מפח יקושי".

5. עיין בפסוקים טו-יז, ובדברי אברבנאל, וענה :

א. לפי אברבנאל, מה הציע עשו ליעקב במילים : "אציגה נא עמך מן העם אשר אתי" (טו)?

ב. לפי אברבנאל, כיצד מנמק יעקב את הסירוב שלו להצעה של עשו?

סיכום

מפגש יעקב ועשו סוגר את המעגל שנפתח במכירת הבכורה בפרק כ"ה ומתעצם בסיפור לקיחת הברכה בפרק כ"ז. מערכת היחסים בין האחים עוברת טלטלה גדולה שבעקבותיה יוצא יעקב מן הארץ. המפגש כאן משקף השלמה מסוימת בין האחים. בין יעקב לעשו מתקיים שיח אולם בסופו כל אחד מן האחים פונה לדרכו.

כניסת יעקב לארץ

בראשית לג

- (יז) וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּהּ וַיָּבֹן לֹא בֵּית וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סִכְתָּת עַל כֶּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סִכּוֹת: ס
 (יח) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּבֵאוֹ מִפְּדוֹן אָרֶם וַיַּחֲנוּ אֶת פְּנֵי הָעִיר:
 (יט) וַיִּקְוּ אֶת חֲלֻקַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שֵׁם אֶהְלוּ מִיַּד בְּנֵי חַמּוֹר אָבִי שָׁכֶם בְּמֵאָה קִשְׁיָטָה:
 (כ) וַיַּצֵּב שֵׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס

מעשי יעקב כמעשי אברהם

יעקב לא נכנס מיד לארץ כנען ומתעכב בסוכות, שבצדו המזרחי של הירדן. כניסתו לארץ, דרך שכם ובניית מזבח, מזכירה את כניסת אברהם אבינו לארץ:

בראשית יב

(ה) וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרָי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן: (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכֶם עַד אֵלוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אַז בְּאֶרֶץ: (ז) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֲךָ אֲתָן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיָּבֹן שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

יעקב מגיע לעיר שכם, קונה שם חלקת שדה ונוטה בה את אוהלו. בחלקת השדה שקנה יעקב באזור שכם ייקבר לימים יוסף, שבניו נחלו את האזור. מן הכתוב ביהושע אנו למדים שהחלקה נקנתה משכם אביו של חמור: "וְאֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלָו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשָׁכֶם בְּחֻלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי חַמּוֹר אָבִי שָׁכֶם בְּמֵאָה קִשְׁיָטָה" (יהושע כד, לב). יעקב מבצע פעולת קניין בארץ, בדומה לאברהם אבינו שקנה את מערת המכפלה.

בראשית כג

(טז) וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרָוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרָוֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאֵזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסַּחַר: (יז) וַיִּקַּם שָׂדֶה עֶפְרָוֹן אֲשֶׁר בְּמִכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא הַשָּׂדֶה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל גְּבֹלוֹ סָבִיב: (יח) לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי חֵת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ: (יט) וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שְׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל מַעְרַת שָׂדֶה הַמִּכְפֵּלָה עַל פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן.

6. מה הם שלושת הדברים שיעקב עושה כמעשי אברהם סבו?

"וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שָׁכֶם"

בראשית לג, יח	
וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּבֵאוֹ מִפְּדוֹן אָרֶם וַיַּחֲנוּ אֶת פְּנֵי הָעִיר.	
רש"י	רשב"ם
שלם - שלם בגופו, שלם בממונו: נתרפא מצלעתו, ולא חסר כלום מכל אותו דורו. שלם בתורתו: לא שכח תלמודו בבית לבן.	ויבא יעקב שלם - אל עיר ששמה 'שלם', כמו "ותבאנה בית לחם" (ראה רות א, יט).

7. עיין בפסוק יח ובדברי רש"י ורשב"ם, וענה:

- כיצד מפרשים רש"י ורשב"ם את הביטוי "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם"?
- מה ההבדל התחבירי בין הפירוש של רש"י לפירוש של הרשב"ם?